

ORIGINAALI

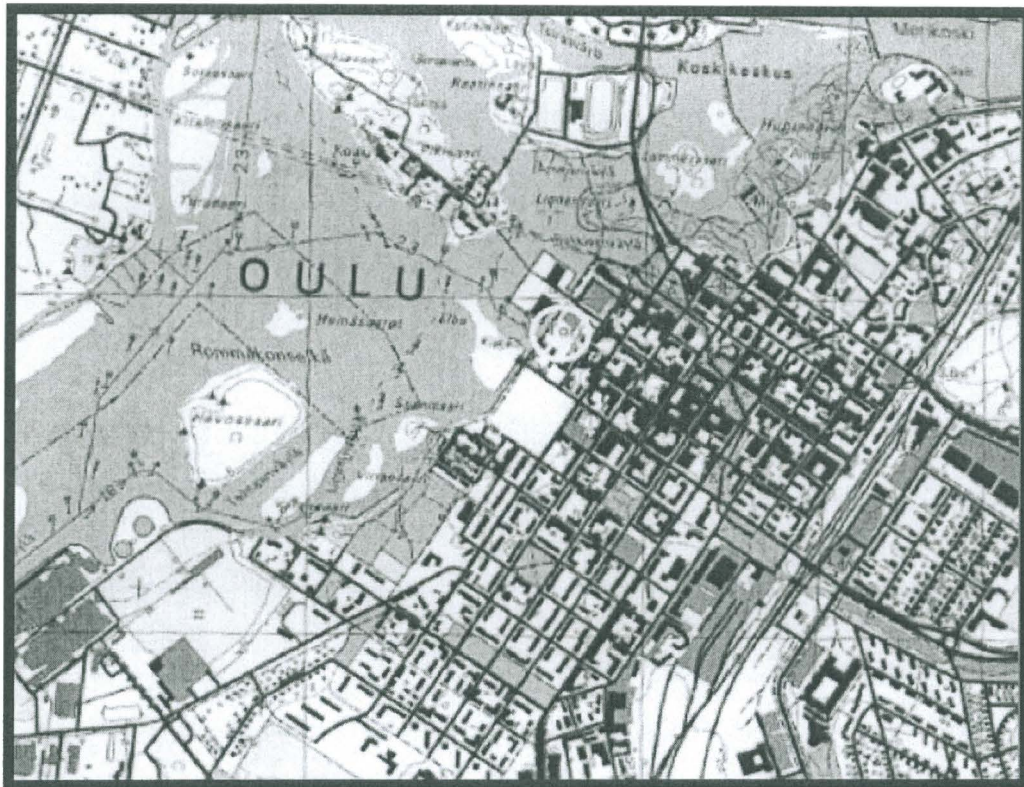
HankeReki: 30.6.10/mv;

OULU, KAUPPATORI

Tarkastuskäynti
19.11.2009

MUSEOVIRASTO
Rakennushistorian osasto
Marika Hyttinen 2010

Peruskarttaote 2444 09 OULU

Tarkastuskäynti Oulun kauppatorin työmaalla

Oulun kauppatorilla tehtiin talvella 2009 kunnallisteknisiä kaivutöitä. Työmaan urakoitsijana toimi ViherRengas Järvenpää Oy. Kaivannosta, joka syvyys oli n. 5 m, oli tullut esille luoteisprofiilista salvottuja hirsiiä. Mahdollisen kiinteän muinaisjännöksen toteamiseksi, työmaalle tehtiin 19.11.2009 tarkastuskäynti, johon osallistuivat Museoviraston rakennushistorian osaston tutkijat Marika Hyttinen, Titta Kallio-Seppä sekä Terhi Tanska.

Kaivanto sijaitsi nykyisen kauppatorin luoteispäässä aivan meren tuntumassa (kartta 1). Työmaan kaivutöiden oli alun perin ollut tarkoitus ulottua kaivannossa n. 3 metrin syvyydelle. Kaivannossa oli kuitenkin tullut vastaan öljyyntynyt ja pilaantunut maa-alue, joka piti poistaa. Näin ollen kaivantoa oli osittain jouduttu syventämään n. 4-5 m syvyiseksi (kuva 1). Syvennettäessä ja laajennettaessa kaivantoa, jotta pilaantuneet maat saatiin kokonaisuudessaan pois, oli luoteisprofiilista tullut esille salvottuja hirsiiä (kuva 2).

Rakenne, jota näkyi kaivannon profiilissa n. 1,5 m pituudelta, jäi kaivamattoman maan sisään luoteeseen. Profiilissa näkyi 3-4 hirsikertaa, joista alin, koillis-lounais-suuntainen pyöröhirsi (Ø 20-25 cm) oli erittäin jämerä ja hyväkuntoinen. Hirsi sijaitsi harmaassa, tiiviissä savessa (pohjasavi) arviolta hieman meren pinnan alapuolella. Alimman hirren päällä näkyi luode-kaakko-suuntaisen salvotun neliöhirren pää (Ø 20-25 cm). Tämän päällä sijaitsi vaurioita kärsinyt pyöröhirsi, joka oli niin ikään koillis-lounais-suuntainen. Osa rakenteesta oli profiilista valuneen hiekan peitossa, joten kaikkia rakenteen hirsikerroksia ei pystytty havainnoimaan. Profiilissa ylimpänä sijaitsi osin tuhoutunut luode-kaakko-suuntainen puu sekä samansuuntainen alkuperäiseltä paikaltaan pois liikkunut, jämerä pyöröhirsi (kuvat 5 ja 6). Puiden katkominen ja hirsien salvostyöt vaikuttivat kirveellä tehdyiltä (kuva 7). Lisäksi kaivannon profiileissa oli nähtävissä n. 20-50 cm paksua puuroskakerrosta, joka sijaitsi arviolta samalla korkeudella rakenteen kanssa tai hieman sitä ylempänä (kuvat 3 ja 4).

Rakenteen päällä sijaitsi sekoittunut hiekka, jolla rakenne oli myös osin peittyneet. Hiekka oli moderni täyttökerros, joka on mitä ilmeisimmin tuotu paikalle alueen aiempien kaivutöiden yhteydessä. Rakenteen ylemmät kerrokset ovat todennäköisesti tuhoutuneet samaisissa kaivu- ja maansiirtotöissä.

Koska työmaalla ei ollut pilaantuneen maan poiston jälkeen tarvetta syventää kaivantoa, päätettiin puurakenne jättää paikoilleen. Työmaa aloitti osin kaivannon täyttämisen laittamalla kaivannon pohjalle muovin ja sen päälle täyttöhiekkaa. Näin profiilissa ollut rakenne jäi kaivamattomaan maahan koskemattomana ja hyvään talteen mahdollisia jatkotutkimuksia varten. Kaivamista jatkettiin vielä lounaaseen n. 3-4 metrin pituudelta n. 2-3 m syvyydeltä. Tarkastuskäynnin perusteella tällä korkeudella sijaitsi ainoastaan moderneja täyttökerroksia. Mikäli kaivannosta tulisi kuitenkin esille lisää puurakenteita, työmaan tulisi tehdä niistä ilmoitus Museovirastolle mahdollisia jatkotoimenpiteitä varten

OULU
Jakob Johan Wikarin kartta vuodelta 1748

Kantakartta © Oulun kaupunki, Tekninen keskus, Kartastopalvelut 2002

Museovirasto/RHO/T. Ikonen & T. Mökkönen 2002

	= kortteli		= pello
	= rakennus		= rantaviiva
	= ranta-aitta alue		= tulliaita
	= silta		= tuulimylly

Kartta 1. Kaivannon sijainti on merkitty keltaisella ympyrällä ja rakenteen arvioitu sijainti x-kirjaimella.

Johtopäätökset ja jatkotutkimuksen tarve

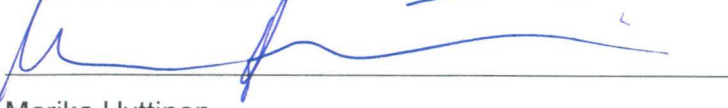
Esiin tullut rakenne liittyy Oulun vanhan satama-alueen (Hahtiperä) rakennuskantaan, todennäköisesti laajaan ranta-aitta-alueeseen (kartta 1). Kyseessä on mahdollisesti ranta-aitan perustus/arinarakenne. Vastaavanlaisia rakenteita dokumentoitiin ns. Virastotalon korttelista v. 2007 tutkimuksissa (Hyttinen & Oikarinen 2009). Hirsirakenne saattaa olla jäännös myös laiturirakenteesta.

Oulun kaupunkiarkeologisessa inventoinnissa nykyinen torialue on jätetty kaupunkiarkeologiselta mielenkiinnoltaan määrittelemättömäksi alueeksi, koska isoa vihaa (v. 1713-1721) vanhempaa korttelirakentamista alueella ei varsinaisesti ole ollut (Ikonen & Mökkönen 2002: 16). Lisäksi kauppatorilla on tehty runsaasti kunnallisteknisiä kaivutöitä mm. 1990-luvulla, joten alueen mahdollisten kulttuurikerrosten on luultu tuhoutuneen. Kaivutöiden yhteydessä tiedetään esiin tulleita mm. salvottuja hirsirakenteita (ks. Hyttinen 2010).

Tarkastuskäynnin perusteella alueella sijaitsee ennako-oletuksista poiketen säilyneitä kulttuurikerroksia. Ainakin fragmentaaristen rakennus- ja muiden jäännösten löytyminen alueelta

on mahdollista. Jos Kauppatorin alueella tulevaisuudessa tehdään kaivutöitä, suosittelen alueella tehtäväksi arkeologisia tutkimuksia ennen kaivutöitä tai niiden aikana.

Oulussa 27.01.2010

Marika Hyttinen

Tutkija, FM

Lähteet:

Kirjallisuusviitteet:

Hyttinen Marika & Teija Oikarinen 2009: "Länkisen (Hjärpen) lammen reuna-alueiden rakennuskantaa 1600-luvun Oulussa". *Ei kiveäkään kääntämättä – juhla kirja Pentti Koivuselle*. Toim. Ikäheimo, Janne & Lipponen, Sanna. Tornio. 267-275.

Muut lähteet:

Hyttinen Marika 2010: Oulu, Pakkahuoneenkatu. Katutöiden arkeologinen valvonta. 10.6. - 21.7.2009 (raportti tekeillä). MV/RHO.

Ikonen Tiia & Mökkönen Teemu 2002: Oulu – Uleåborg. Kaupunkiarkeologinen inventointi. MV/RHO.

Kannen kuva: Pohjois-Pohjanmaan museon (PPM) kuva-arkisto. Oulun kauppatori vuoden 1882 palon jälkeen

Kuva 1. Yleiskuva kaivannosta. Kuvattu koilliseen.

Kuva 2. Yleiskuva kaivannosta. Rakenne näkyy kuvan alaosassa kaivannon luoteisprofiilissa.

Kuva 3. Kaivannon profiilissa kulttuurikerroksia (puuroskaa).

Kuva 4. Kulttuurikerroksia kaivannon profiileissa.

Kuva 5. Hirsyä (rakenne) kaivannon luoteisprofiilissa.

Kuva 6. Lähikuva hirsirakenteesta.

Kuva 7. Lähikuva, salvos.

OULU

LÄMPÖPUTKIKAIVANNON TARKASTUS

TÖRINRANNASSA 21.10.1994

TARKASTUSKERTOMUS 24.1.1995

POHJOIS-POHJANMAAN MUSEO

LÄMPÖPUTKIKAIVANNON TARKASTUS OULUN TORINRANNASSA

Museonjohtaja Kehusmaa sai 21.10.1994 ilmoituksen kauppahallin lähellä avoinna olevassa lämpöputkikaivannossa olevasta hirsirakenteesta. Allekirjoittanut tarkasti kohteen samana päivänä. Mukana valokuvaamassa oli museon tutkija Jarmo Koponen.

Kaivannon kulku

Paikalla osoittautui, että kaivanto kulki torin rannassa lähtien teatterin kulmalta rannansuuntaisesti kulkien Saaristonkadun kohdalle, mistä se kääntyi kohti keskustaa kulkien pitkin saaristonkadun eteläreunaa. Kaivanto tarkastettiin Albertinkadulta Teatterin kulmalle. Kaivannon kulku selviää oheisesta kartasta.

Havainnot

Ilmoituksessa mainittu "hirsirakenne" osoitautui yhdeksi profiilin suuntaiseksi hirreksi kauppahotellia vastapäätä olevan aittarivistön kohdalla. Hirren syvyys katutasosta oli noin 1 m. Sen päällä oli nuori täyttömaakerros (tuoretta tasolasia, nahkakenkä). Hirren rannanpuoleisesta päästä noin 0,5 m oli profiilin kanssa poikittainen toisen hirren pää. Hirsien välillä oli muusta täytelmästä poikkeava, noin 20-30 cm paksu kerros, jossa oli mm. ohutta tasolasia ja liitupiipun varren kappale. Hirret olivat neliömäiseksi veistettyjä, noin 20x25 cm paksuja. Pitkittäisen hirren alla oli tiilenpala ja ohut likamaakerros, jonka jälkeen oli puhdasta hiesua. Rantaan päin mentäessä hiesu-kerros laski. Kyseessä saattaa olla laiturin tms. rakenteen jäännös. Tarkalleen se sijaitsi aitta 2:ssa olevan Kempin kankäkaupan kohdalla, aitan rannanpuoleisen seinän tasalla.

Teatterille päin kaivannossa oli vaihtelevan paksuisia nuoria täyttömaakerroksia. Hieman hailuotolaivan pohjoispuolelta alkoi lähes maanpinnan tasolle nouseva ilmeinen luonnonhiekkakerros.

Aivan kaivannon päässä oli muuta kaivantoa syvempi ja laajempi kaivanto, jossa oli kaukolämpöverkoston liittyvä betonirakenne. Tämän pohjoispuolella oli jälkiä hirsirakenteesta noin 2 m syvyydessä. Ne muodostivat kulmauksen, joka oli vaurioitunut paikkaa kaivettaessa. Rakenteen nurkassa alimmassa hirressä oli 14 cm hirren yläpuolelle lottunut rautatappi, jonka halkaisija oli noin 2,5 cm mah-

dollisesti nurkan liittäminen käytetty. Maakerrokset rakenteen kohdalla olivat sekoittuneet. Yhdestä hirrestä sahattiin näyte. Hirsiä paljastettaessa tuli esiin ruskean pullolasin pala, jossa kohokirjaimina oli osa sanasta LITRA. Jäätynneiden profiilien vuoksi maa lohkeili, joten palasen suhde rakenteeseen jäi auki. Varmuudella se kuitenkin tuli hirren yläpuolisesta sekoittuneesta hiesusta.

Ajoitus

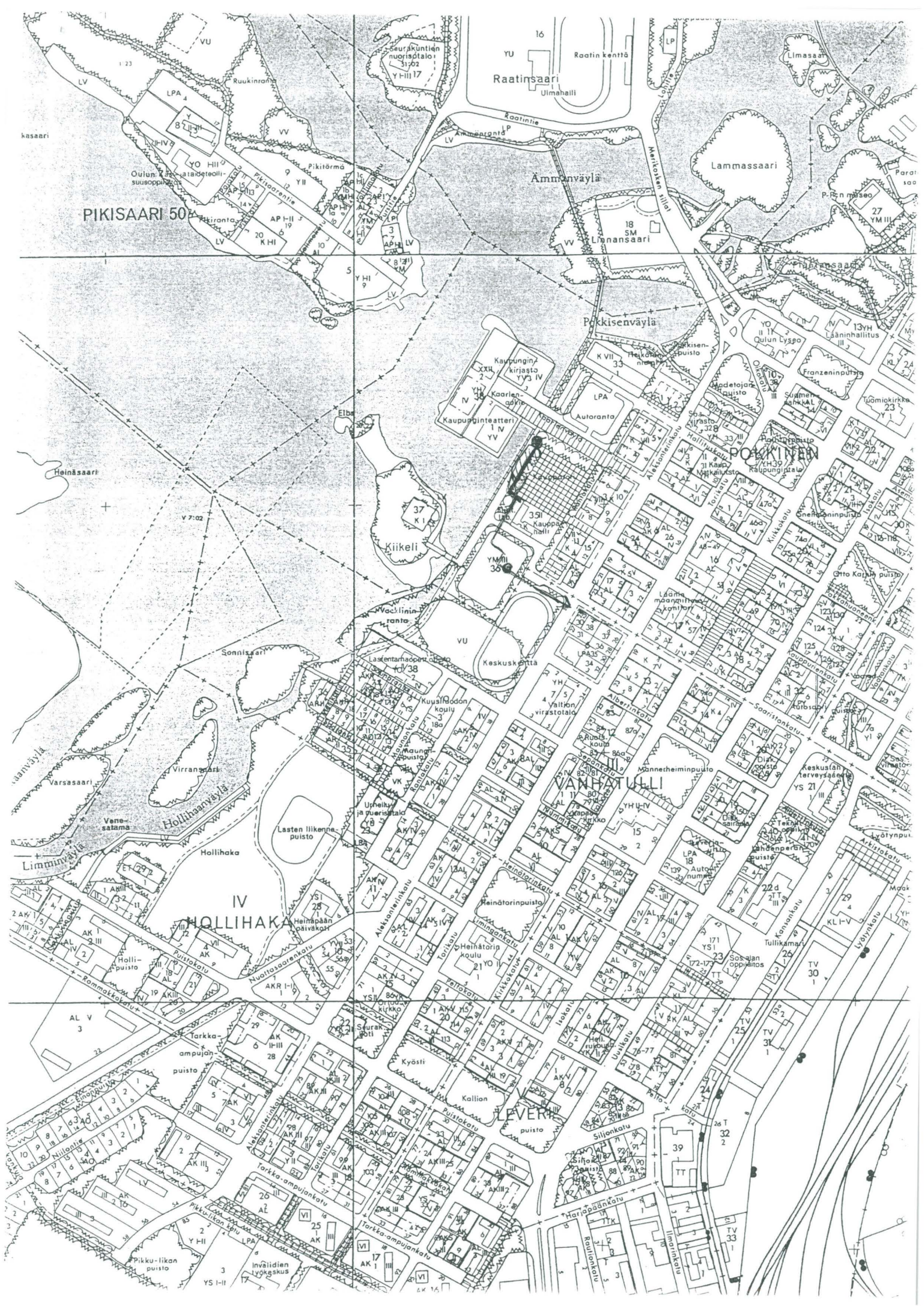
Vanhoihin karttoihin verrattuna molemmat rakenteet liittynevät 1700-1800-lukujen rantoihin. Niiden välinen alue on pääosin paljastunut vedestä/täytetty 1800-luvun kuluessa. Täyttökerroksissa havaittu materiaali sopii hyvin tähän kuvaan. Pääasiassa se oli ilmeistä 1800-luvun loppupuolen materiaalia. Vanhinta löydettyä oli aittojen luona olleen hirsirakenteen alapuoleisissa kerroksissa.

Valokuvat: PPM diat 5245-5280
PPM neg. 32072-32098

Karttaliite: kaivannon kulku, hirsirakenteet merkitty palloilla ja luonnonhiekkakerrokset (noin alue) vinoviivoituksella.

Oulussa 24.1.1995

Mika Sarkkinen

PIKISAARI 50

Raatinsaari

AMMANNVÄYLÄ

POKKISENVÄYLÄ

POKKINEN

VANHATULLI

IV
HOLLIHAKA

LEVER

kasaari

Oulun Yliopisto

Heinäsaari

Kiikeli

Sonnisaari

Vene-
satama

Limminväylä

Holliharväylä

Lasten liikenne-
puisto

Holli-
puisto

Heinätori-
koulu

Sos. ajan
oppilaitos

Tarkka-
ampujan-
puisto

Tarkka-ampujankatu

Tarkka-ampujankatu

Pikkuliikan
puisto

Invalidien
työkäsitys

Kallion
puisto

Siljojen
puisto

39

32

31

33

AL V

AK 1

AK 2

AK 3

AK 4

AK 5

AK 6

AK 7

AK 8

AK 9

AK 10

AK 11

AK 12

AK 13

AK 14

AK 15

AK 16

AK 17

AK 18

AK 19

AK 20

AK 21

AK 22

AK 23

AK 24

AK 25

AK 26

AK 27

AK 28

AK 29

AK 30

AK 31

AK 32

AK 33

AK 34

AK 35

AK 36

AK 37

AK 38

AK 39

AK 40

AK 41

AK 42

AK 43

AK 44

AK 45

AK 46

AK 47

AK 48

AK 49

AK 50

AK 51

AK 52

AK 53

AK 54

AK 55

AK 56

AK 57

AK 58

AK 59

AK 60

AK 61

AK 62

AK 63

AK 64

AK 65

AK 66

AK 67

AK 68

AK 69

AK 70

AK 71

AK 72

AK 73

AK 74

AK 75

AK 76

AK 77

AK 78

AK 79

AK 80

AK 81

AK 82

AK 83

AK 84

AK 85

AK 86

AK 87

AK 88

AK 89

AK 90

AK 91

AK 92

AK 93

AK 94

AK 95

AK 96

AK 97

AK 98

AK 99

AK 100

AK 101

AK 102

AK 103

AK 104

AK 105

AK 106

AK 107

AK 108

AK 109

AK 110

AK 111

AK 112

AK 113

AK 114

AK 115

AK 116

AK 117

AK 118

AK 119

AK 120

AK 121

AK 122

AK 123

AK 124

AK 125

AK 126

AK 127

AK 128

AK 129

AK 130

AK 131

AK 132

AK 133

AK 134

AK 135

AK 136

AK 137

AK 138

AK 139

AK 140

AK 141

AK 142

AK 143

AK 144

123

LV

VU

YU

16

LP

18

SM

27

YM III

123

LV

VU

YU

16

LP

18

SM

27

YM III

123

LV

VU

YU

16

LP

18

SM

27

YM III

123

LV

VU

YU

16

LP

18

SM

27

YM III

123

LV

VU

YU

16

LP

18

SM

27

YM III

123

LV

VU

YU

16

LP

18

SM

27

YM III

123

LV

VU

YU

16

LP

18

SM

27

YM III

123

LV

VU

YU

16

LP

18

SM

27

YM III

123

LV

VU

YU

16

LP

18

SM

27

YM III

123

LV

VU

YU

16

LP

18

SM

27

YM III

123

LV

VU

YU

16

LP

18

SM

27

YM III